

Σε τεντωμένη χορδή

© Στέφανος Δορμπαράκης
& Εκδόσεις Έν πλω
Κολοκοτρώνη 49, Αθήνα 105 60
Τηλ.: 210 3226343 - Fax: 210 3221238
e-mail: info@enploeditions.gr
www.enploeditions.gr
facebook.com/enploeditions.gr

Εικονογράφηση: Νικόλαος Βλαχάκης

Α΄ έκδοση: Δεκέμβριος 2016

ISBN: 978-960-9550-92-5

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗΣ

Σε τεντωμένη χορδή

Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ

ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

εικονογράφηση:
Νικόλαος Βλαχάκης

Ἐν πλῶ

Λίγα λόγια εισαγωγικά...

Αφορμή για τη συγγραφή του μικρού αυτού βιβλίου στάθηκε η διαπίστωσή μου ως δασκάλου και ως μουσικού ότι τα σημερινά παιδιά, λόγω των συνθηκών που κυριαρχούν στο ευρύτερο κοινωνικό παγκοσμιοποιημένο εν πολλοίς περιβάλλον τους, αγνοούν βασικές γνώσεις όχι μόνο για τη μουσική αλλά και για την ιστορία του τόπου τους.

Ένωσα λοιπόν την ανάγκη να παραθέσω την ιστορία του ελληνικού παραδοσιακού οργάνου που ακούει στο όνομα «κανονάκι» σαν παραμύθι, χρησιμοποιώντας διάφορα μυθοπλαστικά στοιχεία μέσα σ' αυτό, αλλά χωρίς να απομακρύνομαι από την ουσία του θέματος. Αυτό σημαίνει μικρή και σύντομη αναφορά στον μεγάλο Σάμιο Έλληνα φιλόσοφο Πυθαγόρα, δεδομένου ότι σ' αυτόν οφείλουμε τις απαρχές αλλά και την πρώτη εξέλιξη του οργάνου αυτού, και –γιατί όχι;– τις απαρχές γενικότερα της ελληνικής και ευρωπαϊκής μουσικής.

Το έργο που μας άφησε πίσω του ο Πυθαγόρας είναι μία κατάθεση ψυχής και η αναζήτηση μιας αλήθειας πάνω στην οποία στηρίζεται η σημερινή μουσική που γνωρίζουμε. Μέσα από την εξέλιξη του «κανόνα», του μονόχορδου του Πυθαγόρα, παίζουμε στις μέρες μας το παραδοσιακό όργανο «κανονάκι», το οποίο, όπως είναι φυσικό, οφείλει την ονομασία του στην έρευνα εκείνου και στις δικές του μελέτες.

Η ανάγκη της μαρτυρίας αυτής επιτείνεται, καθώς δεν υπάρχουν ιδιαίτερες αναφορές της σχέσης του Πυθαγόρα με το μονόχορδο (το πρώτο κανονάκι), γιατί όσα έχουν γραφτεί γι' αυτόν τον ιδιοφυή άνθρωπο επικεντρώνονται κατεξοχήν στη φιλοσοφία του και τις επιστημονικές εφευρέσεις και μελέτες του. Ο Πυθαγόρας, όμως, είναι η «μάννα» του μουσικού αυτού οργάνου. Αυτός είναι και η «ρίζα» γενικότερα, θα λέγαμε, της ελληνικής και ευρωπαϊκής μουσικής...

Μπορεί το τόλμημα αυτό να χρειάζεται –και σίγουρα χρει-

άζεται— περισσότερες αναλύσεις και διευκρινίσεις. Για παράδειγμα, υπάρχουν έντονες αμφισβητήσεις για το αν όντως ο Πυθαγόρας βρήκε όλες τις σχέσεις μεταξύ των διαστημάτων στη σημερινή μουσική κλίμακα που γνωρίζουμε. Πιστεύεται μάλιστα πως μαθητές του συνέχισαν και ολοκλήρωσαν το έργο που είχε αφήσει σχετικά με τα διαστήματα της κλίμακας. Πάντως, σε καμία περίπτωση δεν δέλησα να διαστρεβλώσω την αλήθεια και να βάλω ψευδή στοιχεία. Μέσα στο πλαίσιο της ροής της ιστορίας-παραμυθιού ας δικαιολογηθούν από τυχόν ερευνητές και υποστηρικτές του Πυθαγόρα οι όποιες αστοχίες και αβλεψίες. Παρά τη δυσκολία του εγχειρήματος όμως, το επιχείρησα, γιατί η αγάπη μου για τη μουσική και το κανονάκι με ώθησε στην πηγή: την πρώτη γνωριμία μου με τον Πυθαγόρα και το πρώτο δειλό ξεκίνημά του στον χώρο του μυστηρίου των ήχων. Ποιος ξέρει; Μπορεί κάποιο παιδί να παρακινηθεί να κάνει ανάλογα βήματα. Να πυροδοτηθεί μέσα του η κρυμμένη φλόγα του μουσικού του ταλέντου και να προσπαθήσει να γίνει, στα δικά του μέτρα, ένας μικρός Πυθαγόρας, που σημαίνει να αναζητεί αδιάκοπα τον δικό του προσωπικό ήχο.

Ευχαριστίες θερμές σε όλους εκείνους που με στήριξαν σ' αυτήν την πρώτη συγγραφική μου προσπάθεια και συνέβαλαν στο να γίνει εφικτό το όνειρο της συγγραφής αυτής της ιστορίας.

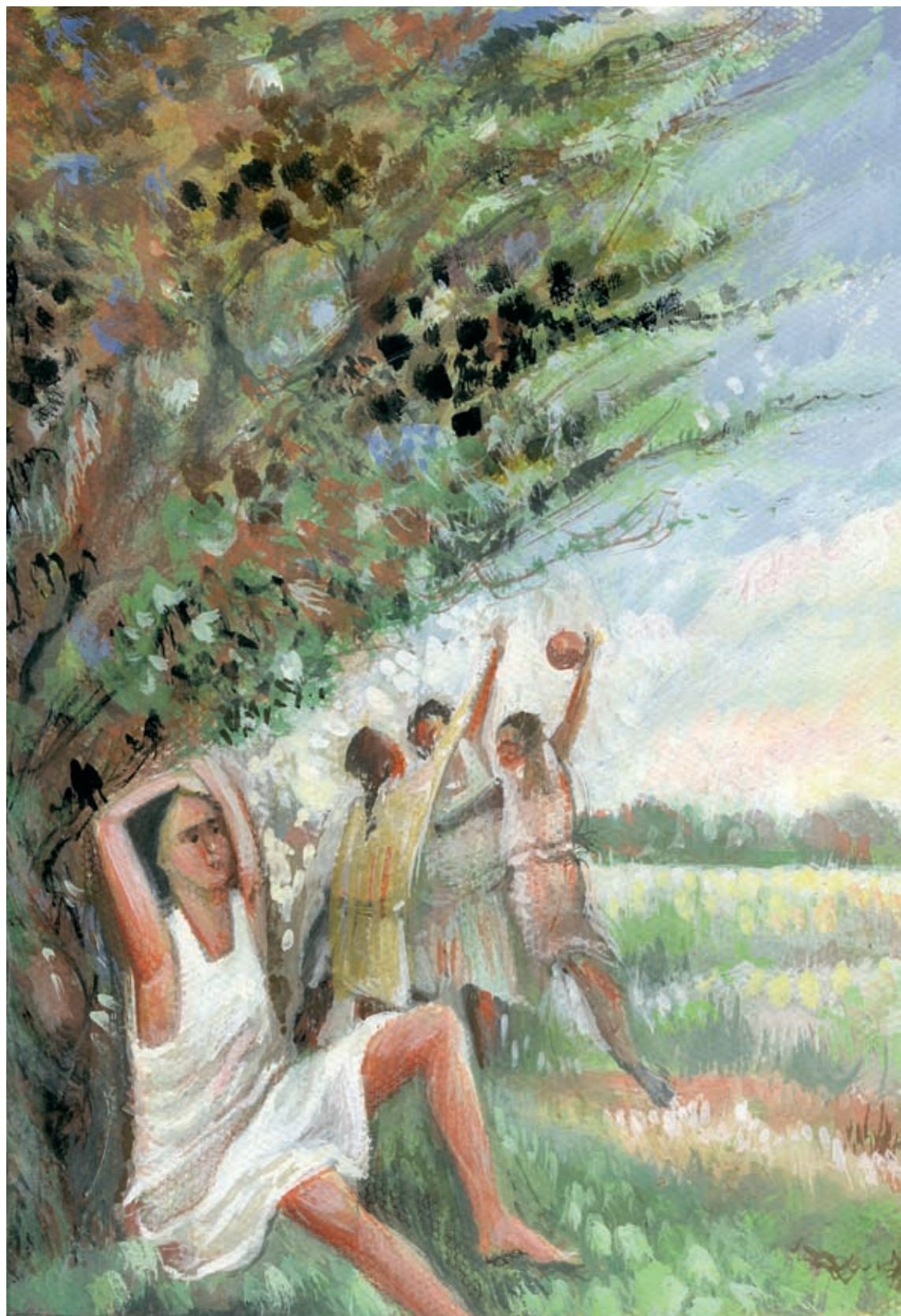
Σ. Δ.

Κάποτε, πριν από πολλά πολλά χρόνια, περίπου στα τέλη του βου αιώνα π.Χ., τότε που στη μακρινή Σάμο κυβερνούσε ο τύραννος Πολυκράτης, γεννήθηκε ένα αγόρι που το ονόμασαν Πυθαγόρα. Είπαν πως οι γονείς του, Μνήσαρχος και Πυθαΐδα, του έδωσαν αυτό το όνομα, γιατί η Πυθία, η ιέρεια του Απόλλωνα στο Μαντείο των Δελφών, είχε προφητέψει συγκινημένη τη γέννησή του.

Στο παιδί αυτό, από πολύ μικρό που ήταν, άρεσε πολύ να ανακαλύπτει τον κόσμο. Ρωτούσε συνέχεια τους γονείς του πράγματα που για την ηλικία του φάνταζαν όχι και τόσο φυσιολογικά, γεγονός που τους έκανε να χαίρονται, αλλά και να δυσκολεύονται μερικές φορές να του απαντούν.

Μεγάλωνε ο Πυθαγόρας και μαζί μεγάλωνε και η ερευνητική του διάθεση. Καθετί που έβλεπε και άκουγε ήθελε να το κατανοεί βαθιά, να το εξηγεί με τον νου και τη λογική του. Αλλά ήταν τόσα πολλά αυτά που δεν καταλάβαινε και δεν μπορούσε να εξηγήσει. Εκεί που ένιωθε μικρός κι αμήχανος, αλλά κι εκστατικός και γοητευμένος, ήταν όταν ερχόταν σ' επαφή με τους ήχους της φύσης. Η φύση τον έκανε να νιώθει ότι βρίσκεται μπροστά σ' ένα μυστήριο. Ο κάθε ήχος της τον εντυπωσίαζε και τον καθήλωνε...

Δεν ήταν λίγες μάλιστα οι φορές που αποκοιμιόταν κάτω από τα δέντρα του νησιού του, ακούγοντας τα πουλάκια να

τιτιβίζουν και παραξενευόταν πώς είναι δυνατόν να βγαίνουν τέτοιοι περίεργοι, αλλά και θαυμαστοί ήχοι από τα στόματα τόσο μικρών όντων. Αλλά και πολλά βράδια είχε μείνει ξάγρυπνος στις ακροθαλασσιές, για να μπορέσει να δώσει κάποια εξήγηση στον απαλό φλοίσβο της θάλασσας ή και του αέρα που συνοδεύει τον κυματισμό της.

Συχνά, οι γονείς του τον έχαναν από μπροστά τους και τον αναζητούσαν στις μικρές γειτονιές του νησιού, νομίζοντας ότι θα παίζει με τα άλλα παιδιά της ηλικίας του, ενώ ο μικρός Πυθαγόρας ζούσε σ' έναν δικό του κόσμο: τον κόσμο των ανησυχιών και των ονείρων του, που ήταν πέρα από τα κοινά ενδιαφέροντα των συνηθισμένων παιδιών.

Έτσι, ο Πυθαγόρας τραβούσε τον δικό του μοναχικό δρόμο, αναζητώντας τις λύσεις των «προβλημάτων» που τον ταλαιπωρούσαν, όπως οι παφλασμοί των κυμάτων, το βουητό των ανέμων. Αγαπημένα του συνήθεια μάλιστα ήταν το περπάτημα πάνω στα βουνά και τους μικρούς λοφίσκους της Σάμου. Εκεί, τη φωνή των ανέμων τη φανταζόταν ως κάλεσμα της θάλασσας που ταξιδεύει μέσα από τους απότομους γκρεμούς των φαραγγιών. Ο Πυθαγόρας πράγματι λάτρευε τις εξορμήσεις μέσα στη μαγευτική φύση του τόπου του, έχοντας μόνιμη έγνοια του τους ήχους, την προέλευσή τους, το είδος τους, τον σκοπό και τον προορισμό τους...

Ήταν φυσικό, λοιπόν, ο νεαρός Πυθαγόρας να μην έχει πολλούς φίλους. Παρόλο που ήταν αγαπητός σε όλους, υπήρχε κι ένας φόβος στα άλλα παιδιά, όταν τον πλησίαζαν, επειδή ένιωθαν ότι το παιδί αυτό αποτελεί κάτι το ξεχωριστό. Οι γονείς του έβλεπαν την κατάσταση αυτή και στενοχωριόνταν. Ο ακατανόητος συχνά τρόπος συμπεριφοράς του μερικές φορές τους τρόμαζε. Κάποιες στιγμές ερχόταν στον νου τους η σκέψη, που γρήγορα πάλευαν να διώξουν, ότι το παιδί τους ήταν λίγο προβληματικό. Τι μέλλον θα είχε; Τα μάτια τους

τότε σκοτεινίαζαν. Δεν μπορούσαν βεβαίως να φανταστούν ότι η παράξενη συμπεριφορά του γιου τους ήταν η προαναγγελία και η απαρχή μίας μεγάλης πορείας, τέτοιας που θα σφράγιζε σ' ένα ποσοστό και τη μετέπειτα πορεία όλης της ανθρωπότητας. Ποιος να τους έλεγε ότι το όνομα του γιου τους θα κυκλοφορούσε στο στόμα όλων των μετέπειτα γενεών...

Οι μέρες κυλούσαν γρήγορα, σαν το νερό που τρέχει να βρει διέξοδο στη θάλασσα, και ο μικρός Πυθαγόρας μεγάλωσε. Όλες οι αναζητήσεις του, οι έρευνές του, οι μελέτες του, είχαν αποτυπώσει στο πρόσωπό του μία ωριμότητα και μία σοφία, ξένη προς τις τρέλες των παιδιών της ηλικίας του. Παλληκάρια πια ο Πυθαγόρας πάλευε ακόμη να μαζέψει και να συνδέσει τα κομμάτια εκείνα από το παζλ του κόσμου, που θα του έδιναν τη δυνατότητα να ερμηνεύσει τα φαινόμενα γύρω του. Κυρίως πάλευε να συνδέσει τον έναν και μοναδικό ήχο που συμπεριλαμβάνει όλους τους ήχους του κόσμου, πάλευε δηλαδή να κατανοήσει την ίδια τη μουσική.

Και τότε, ξαφνικά και «τυχαία», συνέβη κάτι πολύ απλό και καθημερινό, που τον φώτισε όμως και του άνοιξε τους κλεισμένους μέχρι την ώρα εκείνη τοίχους της μουσικής.

Ήταν ένα όμορφο μα τελείως διαφορετικό πρωινό απ' όλα τα άλλα, σαν να ήξερε ακόμα κι η φύση πως κάτι πολύ σπουδαίο θα συνέβαινε και ήδελε κι αυτή να συμμετάσχει στη χαρά που θα ερχόταν.

Ο ήλιος αγνάντευε από ψηλά τη Σάμο. Έστελνε τις ολόχρυσες ακτίνες του μέσα στα πετρόκτιστα σοκάκια του νησιού, χωρίς να εμποδίζεται από τυχόν νεφελώματα που θα τον έκαναν να κρύβεται, όπως το μικρό παιδί που έχει κάνει σκανταλιά και θέλει να γλιτώσει από την παρατήρηση των γονιών του.

Τα πουλάκια έξω στα δέντρα κελαηδούσαν δυνατά και με-